

O knjizi *Narodne pjesme Korduna* dao sam kratku informaciju u časopisu »Narodno stvaralaštvo-folklor«, broj 37—38. Sada o njoj želim još nešto reći jer to zaslužuje po vrijednosti izabranih pjesama, po raznolikoj i posebnoj tematici, po dokumentarnim zabilješkama, dijelom i po zapažanjima iznesenim u predgovoru. Iz tih pjesama zrcali se osebujan život kraja koji je dugo — stoljećima, bio poprište teških kreševa, okršaja i bojeva. One nam govore o stalnom ratničkom životu ljudi, o smrti koja je tu bila češća nego drugdje, o ranama i bolestima, o mržnji i izdaji, o ljubavi i radostima. Među njima ima tužbalica i rugalica, socijalnih i herojsko-rodoljubnih motiva, romanca, balada i epskih pjesama. I to u raznim rasponima stihova (od sedmeraca do petnaesteraca, ponajviše u desetercima) i za različite napjeve.

Knjiga je podijeljena u tri dijela: uvodnu raspravu, tekstove (278 pjesama) i bilješke.

Na pedesetak stranica predgovora, u šest poglavlja, Opačić je dao pregled života naroda i pjesama koje su se pjevale i koje su zabilježene na Kordunu, iako neke nisu tamo nastale ili nisu karakteristične samo za taj kraj, npr.: *Oj, đevojko dušo moja* (54), *Nije blago ni srebro ni zlato* (52), *Malena sam al' sam od plemena* (55), *Pjesma javoru* (69), prvi dio pjesme *Kolo pjeva* (75), *Kolo* (77), *Oj, bosiljče, sitno sjeme* (121), *Drugu Titu* (167), *Volim svakog ko ustaše bije* (170), *Kompartiji* (171), *Partizani braća mi postala* (202) itd. Neke se mogu gotovo u istom obliku naći i u drugim krajevima naše zemlje, neke su manje ili više adaptirane izmjenom osobnih imena, geografskih naziva, a u većem broju pjesama nalaze se često i općepoznati stihovi, npr. *Zora sviće dan se bijeli* (21), *Meni dragi iz Talije piše, draga moja ne nadaj se više* (8), *Kupi mi, babo, volove*, (42), *Imala sam brata i dragoga, obadva sam u vojniciu dala* (36), *Tuđa zemlja tuga je golema* (10), *Nije blago ni srebro ni zlato, već je blago što je srcu drago* (52), *Oj, đevojko, dušo moja* (54) itd.

Uređivač je, da bi otklonio nespornosti, na to mislio kazavši: »Zato je na ovom terenu teško odrediti čija je koja pjesma i ko je prvobitni tvorac.«

U prvom poglavlju uvodne rasprave dan je veoma uopćen povijesni presjek od stvaranja Vojne krajine do oslobođenja godine 1945. U drugom se govori o tome kako je te povijesne događaje pratila narodna pjesma. U trećem je dan lik narodnog pjevača — graničara, realista koji je »u stihove slagao viđeni i doživljeni život odabirući ono što je zaista značajno za život njegove sredine i vremena u kome živi«. Četvrto poglavlje govori o tvorcima narodnih pjesama Korduna. Peto poglavlje raspravlja o upotrebi »ranije stvorenih stihova pri stvaranju novih pjesama«, dakle o pojavi »da se novo stvaranje nadograđuje na staro«. U šestom se ističe povijesna vrijednost ovih pjesama. Uz neke konstatacije mogli bismo staviti napomene i dopune. Opačić kaže (strana 24—25): »Prve su zapjevane revolucionarne radničke i robijaške pjesme, ali za njima brzo i nove narodne koje niču sa svakom novom akcijom partizanskih četa i odreda. Njihov tvorac je onaj dio naroda koji se bori za ono što se u pjesmi kazuje.« To je lijepo kazano, ali među partizanima bilo je intelektualaca i radnika sve do konca rata, kasnije čak i više nego u prvim danima ustanka. Kroz sve ratne godine pjevane su i radničke, i robijaške i revolucionarne (naše i strane) pjesme. (Ne bi smetalo da su se i neke od njih našle i u ovoj zbirici.) Ni konstatacija da je u NOB-u bio »udio intelektualaca, đaka i drugih neznatan« (str. 40) ne bi se mogla prihvatiti. Niz primjera potvrđuje da su

upravo oni, poznavajući naše i strane pjesme, unosili adaptacije starijih sadržaja i melodija u novim prilikama. To potvrđuju i pjesme ove zbirke kojih su autori dr Savo Zlatić i srednjoškolkica Anka Crnković. Uz to u zbirci se tek uz četrdesetak pjesama navode autori. A i tvrdnja da su »tvorci narodnih pjesama na Kordunu bili prvenstveno mladići i djevojke« može biti točna samo kad se misli na kraće lirske pjesme (obično distihove), ali vidljivo je iz ove zbirke da su duže pjesme — epski intonirane — ispjevali upravo stariji pjevači. Kritički osvrt na povijesne ocjene u predgovoru prepuštam historičarima.

U drugom dijelu knjige na 390 stranica doneseno je 278 pjesama podijeljenih u dva dijela: *Starije kordunaške narodne pjesme* (163) i *Novije kordunaške narodne pjesme* (115). Prvi dio djeluje više antologijski od drugog dijela, što je i razumljivo. I u prvom i u drugom dijelu među lirskim pjesmama nalazi se i četrdesetak epskih intoniranih u rasponu od 70 do 300 stihova. Uređivač ih je unio u zbirku jer »nema razloga da se razdvajaju epske i lirske pjesme« kad se po temama ne razlikuju i kad se razlike u načinu obrade svode »samo na specifičnosti književne vrste kojoj pripadaju«.

I u ovoj, kao i u više do sada tiskanih zbirki, uređivač je donio pjesme povezane onako kako su ih kazivači i kazivačice kazivali ili pjevali. Iako je to sasvim na mjestu s obzirom na tradiciju, ipak mislim (što sam već nekoliko puta obrazložio, posebno u članku *Nekoliko napomena uz narodnu poeziju NOR-a* u »Narodnom stvaralaštvu-folklor« broj 29—32, 1969) da bi se tamo gdje je miješanje sadržaja izrazito uočljivo to trebalo ispraviti. Ima i u ovoj zbirci pjesama koje su sastavljene od raznih kraćih zasebnih sadržaja ili dijelova drugih pjesama. Uzmimo npr. prvu pjesmu, *Sa planine vjetar duva*, čiji je drugi dio ipak samostalna cjelina:

Oj, Krajino, krvava aljino,
Nikad mirna danka ni počinka!
S krvi ruča, a s krvi večera,
Svak' krvave žvače zalogaje!

Sam za sebe ovaj sadržaj i snažnije doimlje. Isto je i u pjesmi *Kad je Švabo pošo na Rusiju* (133). Svaka je strofa zasebna cjelina. Pjesma *Ljubav je bola a ne šala* (67) sastavljena je npr. od više gotovo nepovezanih manjih različito uspjelih cjelina. Tako je i s pjesmama *Prva ljubav najveće je blago* (95), *Mjesec kara zvijezdu Danicu* (97), *Što valjalo pušku prihvatilo* (216), *Narod prijeti Paveliću* (245) itd.

Na kraju bih posebno upozorio na neke uspjele pjesme: *Vrani se konji igraju* (12), *Zora zori, rosa rosi* (29), *Tužan Jovo po granici šeće* (33), *Mila majko, evo ti prosaca* (62), *Ružica rano uvela* (92), *Crnogorska* (148).

U trećem dijelu na tridesetak stranica donesene su važne bilješke o porijeklu pjesama, autorima, kazivačima i načinu prikupljanja građe.

Ante Nazor

SAIT ORAHOVAC, NARODNE PJESME BUNTA I OTPORA — Motivi iz revolucije, borbe i obnove, Svjetlost, Sarajevo 1971, 311 str.

U prošloj je godini sarajevska »Svjetlost« izdala treće ispravljeno i znatno dopunjeno izdanje pjesama narodne revolucije, sada pod naslovom *Narodne pjesme bunta i otpora* s podnaslovom *Motivi iz revolucije, borbe i obnove*. Drugo je izdanje